

ITTHON

Krokodilkodásnak helye nincs: eszperantó családok Magyarországon

SERDÜLT VIKTÓRIA | 2015.08.09. 12:03

Tweet 2 +1 2

Sokan gondolják, hogy az eszperantó utoljára a hetvenes években volt menő, pedig ma is vannak olyan magyar családok, ahol a gyerekek is ezen a nyelven beszélnek otthon. Az eszperantisták szerint nyelvük segítségével a világ minden táján otthon érezhetik magukat, az internet azonban a mesterséges nyelvre is óriási hatással van. Miközben beszélői egyre könnyebben tartják a kapcsolatot a világhálón, éppen a lényeg veszik el. Riport egy sokak által elfeledett nyelvről.

Filineto, ni devas ekiri hejmen! - Descendu de la balancilo, kaj paku viajn ludilojn!

Mire gondolna, ha a fenti mondatot hallaná egy pesti játszótéren? (Amíg gondolkozik, mi eláruljuk a megfejtést: Kislányom, lassan haza kell indulnunk. Szállj le lassan a hintáról, és pakold össze a játékaidat.) Valószínűleg azt, hogy egy külföldi anyuka próbálja hazacsábítani a játékba belefeledkezett csemetéjét. A valóság ennél nem is lehetne messzebb: Gede Krisztina férjével együtt Budapesten él, és a boltban ő is ugyanúgy magyarul veszi a kenyeret, mint bárki más. Amikor azonban három gyermekével beszél, eszperantóul teszi.

Kriszti és Gergely úgy döntöttek, a magyar mellett az eszperantót is megtanítják a gyerekeknek

Fotó: Polyak Attila - Origo

Nyolcezer magyar nem tévedhet

Az eszperantóról az átlagember két dolgot feltételez: utoljára a hetvenes években volt menő, és azokon az egyetemistákon kívül senki nem tanulja, akik nagyon gyorsan nyelvvizsgát akarnak

szerezni a diplomáért. Ez azonban nem egészen így van.

Nézzük először a hivatalos adatokat: a 2011-es népszámlálás szerint Magyarországon 8397-en beszélnek eszperantóul. Az Akkreditációs Testület adatai alapján pedig

az elmúlt kilenc évben összesen 45 637 ember tett nyelvvizsgát belőle.

Mielőtt bárki azt hinné, hogy pulóveres, tarisznyas bölcsészekről van szó, akik szabadidejükben felolvasásokat tartanak, ki kell, hogy ábrándítsuk. A csepeli kertvárosban például hárman élnek közülük: igaz, hogy ketten még csak óvodások, a legkisebb pedig még nem beszél, de az már most biztos, hogy Gede Krisztina és Dévai Gergely gyermekei a magyar mellett az eszperantót is anyanyelvként fogják használni.

A család nem csodálkozott a döntésükön

Fotó: Polyak Attila - Origó

Kétnyelvűség, kicsit máshogy

A választás nem véletlen, a szülők mindketten középiskolás koruk óta tanulják a nyelvet, és egy eszperantó találkozón szerettek egymásba. Kriszti az első terhessége alatt döntött úgy, hogy férjével magyarul beszélnek majd egymás között, ő viszont kizárólag eszperantóul szól a kicsikhez.

„A család már ismer minket, egyáltalán nem tiltakoztak. Ők is megértették, hogy

” a gyerekek így kétnyelvűek lesznek, és óriási előnnyel indulnak el az életben”

- mesélte csepeli otthonukban az Origónak Kriszti.

Az előny persze relatív, de az eszperantisták szerint a mesterséges nyelv beszélői olyan közösséget alkotnak, ami más idegen nyelvek esetében elképzelhetetlen.

Hitler üldözte, Sztálin támogatta

Az eszperantó nem régi nyelv: 1887-ben találta fel egy lengyel szemészorvos, Lazar Markovics Zamenhof, aki elég naiv volt ahhoz, hogy úgy gondolja: egy közös, történelemtől és politikától mentes nyelv „elhozhatná a békét a világba”. Alkotása közben mindenre odafigyelt: a lehető legegyszerűbb szabályokat hozza létre. Az eszperantóban így nincsenek kivételek, a szókincset a latin nyelvekből vette át, és szinte az igeragozás is ismeretlen.

Tizennyolc évvel az után, hogy első könyvét kiadta, az eszperantó híre terjedni kezdett, 1905-ben pedig megtartották az első világkongresszust, amire szinte minden évben megrendeznek. Ahogy a mozgalom nőtt, a nyelv egyre nagyobb figyelmet kapott, sajnos nem mindig jó értelemben. Mivel Zamenhof zsidó származású volt, Adolf Hitler elítélte és üldözte az eszperantistákat, mert úgy gondolta, hogy a mesterséges nyelv a zsidók közös kommunikációs eszköze lehet. Sztálin vele ellentétben először hasznosnak ítélte az eszperantót, a harmincas években azonban megváltozott a véleménye, és üldözni kezdte a beszélőit. Khomeini ajatollah az iráni forradalom után nem sokkal arra biztatta népét, hogy tanuljanak eszperantóul, mert a nyelvet az „imperialista angol” elleni fegyvernek látta. Hasonló okból támogatta az eszperantót Mao Ce-tung is, a kínai kommunista pártnak még eszperantó nyelven kiadott magazinja is van. Érdekesség, hogy Soros György is beszél eszperantóul, sőt édesapja eszperantó nyelven kiadott naplóját angolra is lefordította.

Jelenleg Brazíliában van a legtöbb eszperantista, és bár nehezen meghatározható, hányan beszélnek a világban, egy finn tanulmány szerint körülbelül százezren beszélnek, és közülük tízezren folyékonyan.

Zamenhof világbékét akart
Forrás: Wikimedia Commons

Krokodilkodás kizárva

„Attól, hogy valaki svédül tanul, még nem biztos, hogy gyakran jár Svédországba, mi viszont a világ bármely pontján otthon érezhetjük magunkat” - fogalmazott a Kulturális Eszperantó Szövetség elnöke. Szilvási László szerint aki eszperantóul tanul, és komolyan is veszi, az nagyon hamar egy kiterjedt baráti társaságban fogja találni magát.

A nyelv használói rendezvényekre, táborokba, találkozókra járnak, sőt

egy ingyenes vendéglátó hálózatuk is van, amit bárki igénybe vehet, aki beszéli a nyelvet.

Az eszperantisták közösségüket olyannyira komolyan veszik, hogy külön kifejezésük is van arra, ha valaki eszperantó társaságban az anyanyelvét használja: krokodilkodás.

Eszperantó szerelem

Nem véletlen, hogy

rengeteg tag között szövődik szerelem,

ami a nyelv terjedésének is jót tesz, hiszen aki eszperantóul beszél otthon a párjával, az

valószínűleg a gyerekeinek is megtanítja azt, és az eszperantót az egyik családi kapcsolattartási nyelvként használja. Szilvási László tapasztalatai szerint ez főleg arra a pár száz emberre jellemző, akik eszperantó társaságban ismerkedtek meg, és nem beszéltek egymás nyelvét.

A Svédországban élő Hoka és Sonja nyáron a Dunánál nyaralt egy eszperantó táborban

Forrás: Sonja és Hoka Lundberg

Ilyen például a szerb Sonja és a svéd Hoka, akik Stockholmban kezdtek közös életet.

„Mindketten az édesapáink hatására kezdtünk el eszperantót tanulni, ők vittek el minket az első találkozókra, ahol annyira megszerettük a közösséget, hogy onnantól kezdve beutaztuk velük a világot” – mesélte az Origónak Hoka.

A pár Várnában találkozott, onnantól kezdve

nemcsak egymással, hanem a családtagjaikkal is eszperantóul beszéltek.

Első gyermekük születése után azonban el kellett dönteniük, hogyan tovább.

Svédül úgyis megtanulnak

„Akkor még Belgrádban éltünk, de már tudtuk, hogy Stockholmba költözünk, és a gyerekeink svéd környezetben fognak felnőni. Először arra gondoltunk, hogy svédül és szerbül fogunk velük beszélni és csak később vezetjük be az eszperantót. Több tanulmány elolvasása után azonban arra jutottunk, hogy

” jobb a svédet hanyagolni, mert az otthonunkon kívül úgyis mindenhol azt hallják majd”

- mondták.

A Muskétás Esperantó Egyesület 1935-ben. A közösség mindig is nagy összetartó erő volt.

Forrás: Fortepan/Angyalföldi helytörténeti gyűjtemény

A házaspár végül úgy döntött, hogy az édesanya szerbül beszél a kislányukhoz, az édesapa eszperantóul.

„Hokannak ez nem volt gond, nekem viszont nagyon nehéz volt megszoknom, hogy ne eszperantóul, hanem szerbül beszéljek a lányomhoz. Eltelt néhány hónap, mire megszoktuk, azóta viszont minden flottul működik” - emlékezett vissza a kezdetekre Sonja.

Unod a lufit? Nevezd át!

Iva most tízéves, és tökéletesen beszéli mindhárom nyelvet, sőt pillanatok alatt átvált egyikről a másikra, ha arra van szükség. Kisfiuk, Dag Mio most töltötte be a hetedik születésnapját, ő szintén mindhárom nyelvet beszéli, sőt a gyerekek néha még új szavakat is kitalálnak eszperantóul.

Ugyanez a helyzet a Dévai családban, ahol a gyerekek szeretnek kísérletezni.

„Az egyik táborban rengeteg lufi volt, amit eszperantóul ugyan balonetónak hívnak, de a kicsik kitalálták, hogy legyen lufo, ezért onnantól kezdve mindenki így hívta” - mondta az édesapa.

Hogy hívják a pelenkát?

Persze nem valószínű, hogy ez a szó bekerül az Eszperantó Akadémia hivatalosan elfogadott kifejezései közé, a nyelv azonban ugyanúgy fejlődik, mint az összes többi. Túl azon, hogy ma már a

Facebook és a Wikipedia is létezik eszperantó nyelven,

folyamatosan bővül a szókincs.

„A hetvenes évektől kezdve az eszperantóul beszélő családok a közös nyári nyaralások alatt szervezeten gyűjtötték össze egy külön szótárba a gyerekneveléssel kapcsolatos kifejezéseket, ami hatalmas segítség” – mondta Krisztina.

Kriszti és Gergely legkisebb lánya még nem beszél, ami a szülők szerint a miatt is lehet, hogy a kétnyelvű gyerekek eleve később szólalnak meg, mint kortársaik. Nővére és bátyja azonban a lehető

legnagyobb természetességgel vált a két nyelv között, attól függően, hogy apával, vagy anyával beszélnek.

És hogy mi volt az első szavuk?

„Az apa, de onnantól kezdve már az eszperantó szavak is jöttek” – nevetett Kriszti. A kicsiknek nagyon sokat segítenek a nemzetközi táborok is, ahol mindenki csak eszperantóul beszél.

„Lórci, a kisfiam például nem gyakran beszél eszperantóul, de amikor hazajöttünk a táborból, magától leült olvasni egy képeskönyvet, és eszperantó meséket mondott hozzá – tette hozzá.

Az első eszperantó világkongresszus 1905-ben
Forrás: Wikipedia Commons

Vegyes áldás: az internet

A nyelv az internet miatt is rohamosan terjed, beszélői e-mailen, Facebook-csoportokban kommunikálnak. Igaz, sokak szerint a világháló vegyes áldás: miközben a neten utazás nélkül is lehet kapcsolatot teremteni, ami hatalmas előny, a tradicionális eszperantisták szerint a közösség összetartó ereje éppen a rengeteg találkozó és konferencia.

Az mindenesetre nem igaz, hogy az eszperantó beszélői nem tudnak könyveket olvasni, vagy filmeket nézni, sőt: ha egy filmet szinkronizálnak, akkor azt onnantól kezdve a világ minden országában megértik. Gondolnák, hogy a Bogyó és Babóca néhány részét és

a Magyar Népmeséket is szinkronizálták már eszperantóra?

Nyelvvizsga lustáknak

Magyarországon különösen sokan tanulnak eszperantóul, ami Szilvási László szerint leginkább annak köszönhető, hogy a diplomához kell a nyelvvizsga. A Rigó utcai Idegen Nyelvi Továbbképző Központnak szerződése is van a világszövetséggel, így az ott kiállított papírt a világ minden táján elfogadják.

A Kulturális Eszperantó Szövetség elnöke szerint egyáltalán nem meglepő, hogy ennyi diploma előtt álló egyetemista választja az eszperantót. Szilvási László szerint, míg

az angol középfokúhoz 2000-2500 nyelvvóra szükséges, az eszperantóhoz 250-300

is elég, ami a nyelv felépítésének köszönhető.

„A szókincs latin alapú, és nagyon logikus a nyelvtani rendszere is. Nincs igeragozás, és szinte alig vannak kivételek” - adott gyorstalpalót az elnök.

Az sem mellékes, hogy sokkal kevesebb szót kell megtanulni. Míg a magyarban külön szó van a magasra és az alacsonyra, a nagyra és a kicsire, addig az eszperantóban ezt képzőkkel oldják meg: alta-malalta, granda-malgranda.

Semmi sem tökéletes

A mesterséges nyelvek előnye ugyanaz, mint a hátránya: általában egyetlen ember fantáziáján múlik a sikeressége. Tökéletes természetesen egyik sem lehet, így az eszperantóval is akadnak problémák. Ilyen például az új szavak kialakulása, amit az eszperantóakadémia szabályoz. Az 1800-as évek óta rengeteg új kifejezés került a nyelvekbe, ezekhez pedig az eszperantónak is alkalmazkodnia kellett. Az akadémia dolga, hogy évről évre bővítse az internetes szótárt, hogy a beszélők olyan szavakat is használhassanak, mint a lájkolás vagy az okostelefon.

Hasonló probléma a kiejtés: az eszperantóba is kerültek olyan hangok, amelyeket néhány országban egész egyszerűen képtelenek kiejteni az emberek. Ilyen például az „l” hang, ami a japánoknak okoz problémát, de használói szerint az eszperantóban is vannak akcentusok, az oroszokat például nagyon hamar felismerni, ha beszélni kezdenek.

Utánpótlás: szünetel

Ha valaki kedvet kapott a nyelvtanuláshoz, az Budapesten és több vidéki nagyvárosban is megteheti, elég beütnie az internetes keresőbe, hogy eszperantó. Jelenleg körülbelül kétszáz eszperantó tanár oktat, ők eddig az ELTE tanszékén diplomáztak, kérdés azonban, hogy honnan lesz utánpótlás, mert

2007 óta szünetel a szakon az oktatás.

Szilvási László szerint ez egyelőre nem okoz problémát, de ha valaki mégis eszperantónyelv-tanári diplomát szeretne kapni, azt az Európai Unióban bárhol megteheti. Jelenleg a poznani Mickiewicz Egyetemen másoddiplomás képzés keretében lehet nyelvtanári diplomát szerezni.